

verilen bilgiye göre yirmi dokuz Mushaf-ı şerif ve Bağdat'ta iki medresenin kitabesini yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Âlî, *Menâkıb-ı Hünerverân* (nşr. İbnülemin Mahmud Kemâl), İstanbul 1926, s. 18, 23; Suyalcuzâde Mehmed Necib, *Devhatü'l-küttâb* (nşr. Kilisli Muallim Rifat), İstanbul 1942, s. 9; Müstakimzâde, *Tuhfe-i Hattâtin* (nşr. İbnülemin Mahmud Kemâl), İstanbul 1928, s. 288; Habîb, *Hatt u Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 54, 274; S. Gerard Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, London 1972, s. 216.

MUHİTTİN SERİN

ABDULLAH b. ERKAM

(عبدالله بن الأرقم)

Abdullâh b. el-Erkam b. Ebî'l-Erkam
(Abdi Yegûs) el-Kureşî ez-Zühri

Hiz. Peygamber'in hârici yazışmalarını
idare eden sahâbî.

Hiz. Peygamber'in anne tarafından akrabasıdır. Mekke'nin fethi sırasında müslüman oldu ve vahiy kâtipleri arasında yer aldı. Bilhassa hükümdarlardan gelen mektupların okunması, saklanması, cevaplarının hazırlanmasında Hiz. Peygamber'e hizmet etti ve onun güvenini kazandı. Bundan dolayı Abdullah'ın yazdığı bazı cevabî mektupları Peygamber'in tekrar okutmaya bile lüzum görmediği rivayet edilir. Nitekim bu sadakat ve samimiyetin mükâfatı olmak üzere Hiz. Peygamber Hayber ganimetlerinden kendisine elli vesk* vermiştir. Diplomatik yazışmaları idare etme görevine Ebû Bekir'in hilâfet yıllarında da devam etti. Halife Ömer tarafından beytümâl emirliğine (hazine müdürlüğü) tayin edildi. Halife, Abdullah'ın kabiliyet ve doğruluğuna hayran olduğunu, hatta onun kadar Allah'tan korkan birini daha görmediğini söyledi. Hiz. Osman devrinde de bir müddet hazine müdürlüğü yaptı. Daha sonra kendi isteğiyle bu görevden ayrıldı. Yaptığı hizmetlerden dolayı Halife Osman tarafından kendisine verilmek istenen 30.000 dirhemi, bu işi Allah rızası için yaptığını belirterek almadı. Hayatının sonlarında gözlerini kaybeden Abdullah, Hiz. Osman'ın halifeliği sırasında (644-656) Medine'de vefat etmiştir.

Abdullah b. Erkam Hiz. Peygamber'den hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd, Yezîd b. Katâde ve Urve rivayette bulunmuşlardır. Onun bir hadisi Ahmed b.

Hanbel'in *Müsned*'inde (III, 483; IV, 35) mükerrer olarak yer almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Vakîdî, *Kitâbü'l-Megâzî* (nşr. M. Jones), London 1965-66 — Beyrut, ts. (Âlemü'l-Kütüb), II, 721; *Müsned*, III, 483; IV, 35; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 172-174; Zehebî, *Âlâmü'n-nübelâ*, II, 482-483; İbn Hacer, *el-İşâbe*, Kahire 1328, II, 273; M. Asım Köksal, *İslâm Tarihi*, İstanbul 1981, I, 184-185; M. Mustafa el-Azamî, *Küttâbü'n-Nebî*, Riyad 1401/1981, s. 76-78; "Abdullah b. Erkam", *İTA*, II, 225.

İSMAİL L. ÇAKAN

ABDULLAH b. ES'AD

(عبدالله بن أسعد)

(bk. YÂFİL).

ABDULLAH EYYÜBİ

(ö. 1836)

Osmanlı kıraat ve nahiv âlimi,
reisülkurrâ.

İstanbul'un Eyüp semtinde doğdu ve orada yetişti. Babası Mehmed Sâlih Efendi'dir. Sarf ve nahiv ilimlerini devrinin meşhur âlimlerinden, tefsir ve hadis ilimlerini de Şeyhülislâm Hamîdîzâde Mustafa Efendi'den tahsil ederek icâzet aldı. Bir ara Gelenbevi İsmâil Efendi'nin derslerine de devam etti ve ondan Kirmastili Yûsuf Efendi'nin usûl-i fıkha dair *el-Vecîz* adlı eserini okudu. İbrâhim Efendi ve Sâlih Efendi gibi kıraat âlimlerinden kıraat-ı seb'a* ve aşere*yi öğrendi. Eyüp Sultan Camii başıamlığı ve Sultanahmet Camii vâizliği yaptı. Nakşibendî şeyhlerinden Murad Buhârî Dergâhı Şeyhi Mehmed Efendi'ye intisap eden Abdullah İstanbul'da vefat etti ve Eyüp'te Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin ayak tarafındaki pencere kenarına defnedildi.

Kıraat ve tefsir çalışmalarının yanı sıra şerh ve tercüme faaliyetlerinde de bulunan Abdullah'ın, sayısı yirmi dokuzaya varan eserlerinin önemlileri şunlardır: 1. *Tefsîru Sûreti'l-Feth*. 2. *Şerhu Mîzânî'l-kurrâ'ti'l-aşere*. 3. *İkâzu'l-kurrâ*. 4. *Levâmî'u'l-bedr*. İmam Şâtîbî'nin Kur'an âyetlerinin sayısı hakkındaki *Nâzîmetü'z-zehr* adlı kasideinin şerhidir (Süleymaniye Ktp., İbrahim Efendi, nr. 27). 5. *Hediyyetü'l-huccâc*. Türkçe küçük bir hac rehberidir (Süleymaniye Ktp., Tırnovalı, nr. 1844/3; Kasidedizâde, nr. 254). 6. *Muharrem Tekmilesi*.

Molla Câmî'ye ait *Kâfiye* şerhine Tokatlı Muharrem Efendi tarafından yazılan eksik bir hâşiyenin "bedel" bahsinden itibaren aynı tarzda tekmilesi olup 1259, 1266, 1274 ve 1283 tarihlerinde İstanbul'da basılmıştır. 7. *Âdâbü'l-müşâfirîn*. Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin menkıbeleri ve türbesinin ziyareti sırasında riayet edilecek hususlar hakkındadır. 8. *Tezkiretü'r-rumât*. Okçuluğun fazileti hakkındaki kırk hadisin tercümesidir (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine, nr. 1418). Eser, Mustafa Kâni Bey'in *Telhîsu Resâli'r-rumât* (İstanbul 1263) adlı kitabının mukaddimesinde yer almaktadır. 9. *Terceme-i Âdâb-ı Tarîk-ı Nakşibendî* (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Emanet Hazinesi, nr. 1275). 10. *Şerhu'l-İzhâr* (*Fevâtihu'l-ezkân*). 1282 ve 1309 tarihlerinde İstanbul'da basılmıştır. 11. *Ebû Eyyûb-i Ensârî'den Mervî Hadislerin Şerhi ve Tercümesi* (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 203).

Abdullah Eyyûbî'nin *Tezkiretü'r-rumât* adlı eserinin tezhîpli son sayfası (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Emanet Hazinesi, nr. 1418)

